

Mitől szűnik az erőszak?

 nol.hu/velemenylap-20090105-20090105-30-315189

Herczog Mária

2009. január 5.

Az Országgyűlés december 15-én elfogadta a hozzátartozók közötti erőszakról szóló törvényt. Néhány civil szervezet úgy nyilatkozott, hogy ők ezt ebben a formában károsnak tartják, nem így kellett volna (*Nővédő szervezetek szerint káros az új távoltartási törvény, 2008. december 18.*). Máskülönb a törvény elfogadása sajnos nem keltett különösebb izgalmat, pedig érdemes lenne róla beszélni.

A nyilatkozatok tele vannak tárgyi tévedésekkel - és sértődöttséggel. Pedig jelentős előrelépés történt a korábbiakhoz képest több ponton is. A törvény tervezetét öt SZDSZ-es képviselő terjesztette be, köztük Magyar Bálint és Sándor Klára, akik évek óta dolgoztak a távoltartás jogi rendezésén. A tervezethez közel két tucat módosító indítvány érkezett, többek között az ugyancsak évek óta a jogszabály szükségessége mellett érvelő Vidorné dr. Szabó Györgyi-től, és mindenki támogatta azt, hogy meg kell előzni, illetve akadályozni a családon belüli, a hozzátartozók ellen elkövetett erőszakot, még ha voltak is jelentős megközelítés- és hangsúlybeli eltolódások. Végül 374 igen szavazattal, négy tartózkodás mellett szavazta meg az Országgyűlés a törvényt, ami jelentős győzelemnek tekinthető.

A most elfogadott jogszabály kiterjeszti a lehetséges érintettek körét, így nemcsak a nőkre, hanem bármely családtagra, gyerekekre, idősekre, fogyatékkal élőkre stb. vonatkozhat az intézkedés és segítségnyújtás. Ez annál is inkább indokolt, mert például (a 06 80) 205-520 ingyenes telefonon elérhető) Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálathoz érkező napi átlagban 180 hívás alapján az áldozatok 40 százaléka bántalmazott nő, 21 százaléka kiskorú gyerek, 3 százaléka nagykorú gyerek, 9 százaléka férj, férfi élettárs, 11 százaléka szülő, 11 százaléka más férfi, illetve 5 százaléka más női hozzátartozó. A telefonszolgálatot 74 százalékban nők és 26 százalékban férfiak hívják, növekszik az idősek és fogyatékkal élők sérelmére elkövetett bántalmazással jelentkezők száma.

A Kríziskezelőhöz fordulók negyede kér segítséget családon belüli erőszak miatt. A jogszabály a távoltartás elrendelésének feltételeit pontosítja, és előírja, hogy a hozzátartozók közötti erőszak esetén minden szakembernek és intézménynek kötelezettsége jelezni a felmerült problémát, és kötelessége megfelelő segítséget felajánlani az érintetteknek. Ez jelentős előrelépés, mert a távoltartás önmagában biztosan nem oldja meg a kialakult problémát, attól még nem fogja tudni sem az elkövető, sem az áldozat, mi módon lehet elejét venni a további bántalmazásnak, hogyan lehet segíteni az áldozatnak és lehetővé tenni, hogy az elkövető képes legyen erőszakmentesen viselkedni.

Azok a nőszervezetek, amelyek nyilatkozataik szerint írtak egy javaslatot és folyamatosan egyeztettek az igazságügyi minisztériummal, azt tartják egyedül elfogadhatónak, amit ők képviselnek. Csakhogy számtalan másfajta megközelítés is létezik, amelyek értelmében nagy szükség van arra, hogy a távoltartást olyan, kellően e szempontból is felkészített szakemberek - rendőrök, bírók - rendeljék el, akik tisztában vannak a hozzátartozók

közötti erőszak természetével, megnyilvánulási formáival és azzal, hogy mi várható, illetve mi nem várható a távortartástól. Ugyancsak elengedhetetlen feltétel, hogy azok a szakemberek és intézmények is felkészültek legyenek, akik, amelyek az áldozatnak és a nem erőszakos családtagoknak kell, hogy segítséget nyújtsanak annak megértésében, hogy mi és miért történt, és mit lehet tenni a jövőben a hasonló esetek megelőzése érdekében. Az elkövetőnek is segítségre van szüksége, ehhez is programok és szolgáltatások kellene, különben az erőszakos családtag nem feltétlenül érti meg, miért elfogadhatatlan a viselkedése, az életmódja, min és miért és hogyan kellene változtatnia.

A hozzátartozók közötti erőszak megjelenési formája, súlyossága, gyakorisága nagyon eltérő lehet, így a beavatkozásoknak is sokszínűeknek kell lenniük. A büntetőjogi törvény feladatának megfelelően egyértelműen elítéli az erőszakot elkövetőt és védi az áldozatot, de a tényállást ebben az esetben is teljes körűen fel kell tárni, minden körülmény és előzmény figyelembevételével, és ezután mérlegelni. A szakmai segítőknek pedig még sokkal árnyaltabb képre van szükségük ahhoz, hogy jól végezhessék a dolgukat. A gyerekek bármiféle testi fenyegetésének teljes tilalmát például már közel három éve hatályos törvény rögzíti Magyarországon, de semmi nem történt annak érdekében, hogy erről a leginkább érintettek - gyerekek, szülők, szakemberek - értesüljenek, és az alternatív fegyelmezési módokhoz segítséget kapjanak. Nincs adat arról, hogy az idősek, betegek, fogyatékkal élők ellen mely családtagok és milyen típusú erőszakot követtek el valaha is nálunk, miféle következményekkel. A gyerekek és nők elleni erőszakkal kapcsolatos adatok is erős fenntartásokkal kezelhetők, mivel nincs egységes mérőeszköz, nincs egységes álláspont arról, hogy mit tekintünk szóbeli, érzelmi, fizikai, szexuális, gazdasági erőszaknak. Ezek az esetek többnyire rejtve maradnak, még akkor is, ha többen tudnak róluk. Nagy baj lenne, ha ebben a speciális esetben ezek tisztázása és mérlegelése nélkül lépne a hatóság, miután véget vetett a konkrét erőszakos cselekménynek.

Az érintett nőszervezetek vitatják, hogy szükség lenne olyan szolgáltatásokra, amelyek segítenek az erőszak elszenvetőinek és okozóinak a történetek feldolgozásában. Éppen a korábbi rossz tapasztalatok alapján kell megnevezni azokat a szolgáltatókat, amelyeknek felelősséget kell vállalniuk erőszak esetén azért, hogy tesznek-e valamit, és amelyek nem hárítják át a feladatot. A közvetítés nem feltétlenül békülést jelent, hanem olyan védett helyzetet, amelyben az érintettek a családtagok, a kisközösség és a szakemberek jelenlétében, segítségével tervet tudnak készíteni arra az időre, amíg a távortartás tart, majd az azt követő hosszabb távra. A családtagok egy része örökre meg akarja szakítani minden kapcsolatot az elkövetővel, mások rendezni szeretnék kapcsolataikat, megint mások kénytelenek valamilyen formában megállapodni, például azért, mert közös gyerekeik vannak. Erre kiváló lehetőséget biztosít, ha a szakemberek vagy a családi csoportkonferencia segítségével világossá lehet tenni, mi váltotta ki az erőszakot, mi lenne az elfogadható stratégia az áldozat(ok) számára, ami biztonságos és jogszerű, és amit a szakemberek a saját eszközeikkel támogatni tudnak. Ez nem jelenti az áldozat hibáztatását, de ahhoz, hogy ő magabiztos lehessen, megerősödve kerüljön ki az elszenvedett történetből, szüksége van szövetségességre, és olyan ismeretekre, készségekre, amik segítenek megelőzni, hogy újbóli áldozattá váljon. Az elkövetőnek pedig esélyt és lehetőséget kell teremteni arra, hogy átlássa cselekedetei elfogadhatatlan és tarthatatlan voltát, és, ha lehetséges, változtasson azon. Ez nem váltja ki feltétlenül a büntetőjog

szerepét. Az áldozat számára is ez a legjobb védelem. Köztudott, hogy önmagában a távoltartás, vagy a büntetőjog klasszikus eszközei hatástalanok az erőszak megállítására, különben nem lennének erőszakos bűncselekmények és visszaesők.

A rendőrség azért nem léphet fel határozottabban az elfogadott törvény szerint, mert a rendőrségi törvény módosítása kétharmados többséget igényel, aminek elérésére sajnos most sem volt remény, pedig jó precedenst teremthetett volna.

A Szociális és Munkaügyi Minisztérium esélyegyenlőségi főosztálya két évvel ezelőtt tette lehetővé az első 40 krízisotthonban dolgozó szakember képzését a családon belüli erőszak komplex kezelése érdekében. Ennek eredményeképpen eddig több mint ötven sikeres családi csoportkonferencia zajlott le, és megfelelő szakmai támogatás esetén ennek sokszorosára lenne lehetőség. Ez nagyon alacsony szám más országokhoz képest, de jó kezdet, és a megszületett jogszabály lehetővé teszi majd, hogy azok a technikák, szolgáltatások terjedjenek el, amelyek a családtagok, a szakemberek, a lakóközösségek partneri együttműködésén alapulnak. Ezzel valódi esély teremődne arra, hogy a korábbiaknál jóval árnyaltabban lehessen megítélni, hogy mikor, milyen típusú beavatkozásra, segítségre van szükség. Mi magunk is sokat tanulhatunk a remélhetőleg rendszeresen összegyűjtött adatokból, tapasztalatokból. Nem utolsósorban jóval hatékonyabban költhetnénk el a pénzt is, ha a családtagok nemcsak addig volnának biztonságban, amíg fizikailag elszigetelten, titokban élnek, hanem véglegesen megoldhatnánk a kritikus élethelyzeteket, a nekik leginkább megfelelő módon.

A korábbi törvény végrehajthatatlannak bizonyult, és nemhogy 12 órán belül nem történt intézkedés, amit most a nőszervezetek kifogásolnak, de átlagosan hat hónapot kellett várni a döntéshozatalra.

A kritikus nőszervezetek viselkedése azt mutatja, hogy sem vitázni nem akarnak, sem a többiek szempontjait, érveit figyelembe venni. Kompromisszumokra sem hajlandók, erőből, ellentmondást nem tűrően szeretnék véleményüket érvényesíteni, mint az igazság letéteményesei, akik egyedül alkalmasak szolgáltatások nyújtására is. Éppen ez az a magatartás, amit az erőszakot elkövetőknél joggal kifogásolnak, és aminek haladéktalanul véget szeretnének vetni.

A szerző szociológus